

RECENZIA

KOCEĽ A BLATNOHRAD

Autorský kolektív. Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR, Marianka 2013, 168 strán.

Súsošie sv. Cyrila a Metoda, Zalavár (Blatnohrad); dole detail dosky na podstavci. Foto Ružena Czifra

Podnetom vzniku recenzovaného zborníka boli historické zistenia zo Zalaváru (územia na dnešnom Maďarsku), ktoré sa aktualizovali v spojitosti s Jubilejným rokom 1150. výročia príchodu svätých Cyrila a Metoda. Na základe archeologických, ale i ďalších historických zistení sa v knihe nielen opätovne konštatuje, ale aj z aspektu nových súvislostí ďalej rozvíja poznanie, že na týchto miestach sa v polovici deviateho storočia nachádzal Blatnohrad so slovanským obyvateľstvom pod správou kniežata Koceľa, „...veľkého mecéna cyrilo-metodskej misie, bez ktorého aktívnej podpory by táto misia zostala torzom.“ (Rábek, F. s. 11). Táto aktualizácia je o to významnejšia, ak si uvedomíme, že v minulosti – v podmienkach marxistickej historiografie – takáto charakteristika osobnosti kniežata Koceľa absentovala. Napríklad v relatívne rozsiahlej knihe Dejiny ČSR, 1952, ktorá má 227 strán, nachádzame o Koceľovi iba stručnú zmienku v rozsahu jedného riadku.

Z hľadiska obsahu možno recenzovanú knihu, resp. zborník, najmä podľa jeho autorov, rozdeliť do niekoľkých na seba nadväzujúcich častí.

V prvej časti, pod názvom „Pribina, Koceľ – Veľká Morava a Blatenské

kniežatstvo v 9. storočí, jej autor prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc., na základe archeologických výskumov od 8. storočia až po 11. storočie utvára relatívne ucelený obraz o etnických a panovníckych pohyboch na území Slovenska, a to v nadväznosti na udalosti, ktoré súčasne prebiehali v stredodunajskom a zadunajskom priestore. Z jeho zistení uvádzam najmä nasledujúce skutočnosti:

- po Kocelovej smrti si v r. 884 – 894 územie Blatnohradu v rámci svojej expanzie pripojil k Veľkej Morave Svätopluk;
- je pozoruhodné, že územie v okolí Blatnohradu nebolo zasiahnuté prvými vojenskými náporami maďarských kmeňov; teda až do 10. storočia tu bola zachovaná kontinuita slovanského osídlenia;
- monumentálne zvyšky Pribinovho a Kocelovho sídla pri dedine Zavalár boli oddávna predmetom záujemcov dávnej histórie Slovanov (medzi návštevníkov patrila napr. v r. 1842 aj veľký slavista Ján Kollár).

V druhej, najrozsiahlejšej časti knihy, pod názvom „... v Kocelovej pevnosti, ktorá sa v súčasnosti volá Blatnohrad...“ sa jej autor, nemecký bádateľ z oblasti histórie Hans Dieter Tönsmeier, snaží náročnou výskumnou metódou objaviť ďalšie skutočnosti súvisiace s tematikou knihy. Už úvodom treba poznamenať, že autor vychádza z teórie Jozefa Sturma, ktorá položila základy *vlastnícko-dejinnej genealogickej metódy*. (Na základe použitia tejto metódy boli vyvedené aj obdivuhodné výsledky, umožňujúce rozhodujúci prínos k osvetleniu napríklad dejín ranej šľachty v Bavorsku.)

V súlade s aplikovaním vlastnícko-dejinnej genealogickej metódy H. D. Tönsmeier vo svojom príspevku popri iných zisteniach nielen konštatuje, že napr. arcibiskup Metod zomrel 6. apríla 885 roku, ale že „jeho oddaný priateľ a ochranca knieža Kocel sa spomína poslednýkrát v r. 874. Pravdepodobne v tomto roku aj zomrel.“

Nedá sa však na základe tejto metódy rozhodnúť, či je možné ku kniežatu Kocelovi pričleniť manželku Margarétu, ani o deťoch kniežata sa nič nezachovalo. Kocelove kniežatstvo zaniklo preto jeho smrťou, „... bez toho, že by bola vznikla nová slovanská dynastia.“ Záverom autor píše, že raná fáza blatnohradského kniežatstva môže byť označená ako raný slovenský stredovek. „Kocelove vynikajúce činy ho však robia vedúcou osobnosťou raných slovenských dejín.“ (Pertraktovaný príspevok H. D. Tönsmeier publikoval už v r. 2007 v 76. ročníku *Zeitschrift für Bayerische Kirchengeschichte*.)

Prezentáciu špičkových odborníkov v zborníku uzatvára Doslov od doc. PhDr. Martina Hetényiho, PhD., v rámci ktorého si dáva otázku, či duchovnému úsiliu blatnohradského kniežata Kocela zodpovedali aj adekvátne metódy jeho vládnutia, a odpovedá: „... panovník si bol vedomý zodpovednosti za svoje konanie, poznal umenie diskusie a rešpektoval i názory protivníkov.“

Z uvedeného vyplýva, že Kocel a Blatnohrad je dielo, ktoré svojím obsahom sa spravidla zaraďuje do kategórie literatúry faktu. Je však osnované tak, že vo viacerých ukazovateľoch prekračuje toto svoje zariadenie do prerašťa do podoby vedeckého diela bez toho, aby stratilo svoj náučno-vzdelávací charakter. Je to spôsobené nielen vybavením diela širokým poznatkovým registrom smerujúcim ad fontes, ale aj múdрым redakčným rozhodnutím zostavovateľa Mons. F. Rábeka publikovať príspevky zahraničných autorov, okrem slovenského, i v pôvodnom jazy-

ku. A výsledok? Nevznikla redundancia diela, ale dostavilo sa to, čo je v tomto prípade najdôležitejšie – jeho presvedčivosť.

Kniha je jedinečnou ukážkou, ako možno v našej societe aj háklivé kontradikčné problémy susediacich národov, spravidla sprevádzané nežiaducimi emotívnymi antagonizmami, riešiť nielen bezkonfliktovo, ale navyše je tiež ukážkou, ako môžu obe strany pri riešení problému vzájomne tvorivo kooperovať. Pravdaže, stáva sa to spravidla vtedy, keď sa to deje (ako je to v tomto prípade) na báze kresťanstva, alebo ako to v úvode svojho príspevku *Pamätné miesto, ktoré vyzýva na zjednotenie* napísal Mons. Bíró László, biskup, vojenský ordinár Maďarska: „Pred pár rokmi dvaja biskupi, František Rábek a ja, sme sa vydali po stopách svätých, po ceste sv. Cyrila, sv. Metoda, sv. Gorazda a ich ctihodných bratov. Kráčali sme uprostred 9. storočia a počas hľadania pamiatok z minulosti sme sa našli. Dvaja vojenský biskupi, dva národy s rovnakým hodnotovým systémom, s rovnakým bohatstvom. Svätí zbúrali všetky rozdeľujúce steny medzi nami a napriek tomu, že sme si rozumeli, pomáhali nám stretnúť sa v hlbších duchovných sférach.“

Keďže pertraktované dielo je súčasne prezentované náročnými vedeckými štúdiami a k nim prináležiacim špecifickým heuristickým aparátom, jeho čitateľnosť, a tým aj vzdelávacia účinnosť, si vyžadovala adekvátne sprostredkovanie či moderovanie. Túto úlohu vynikajúcim spôsobom v knihe zas plnia sprievodné vstupy Mons. Františka Rábeka, a to jednak v podobe úvodu do problematiky knihy, jednak v podobe homílie v Zalaváre (9. 6. 2012), ale aj jeho Príhovor pri pomníku (14. 5. 2011). Som presvedčený, že myšlienky z týchto vstupov pre svoju jedinečnosť a významnosť vstúpia do histórie.

Záverom vyjadrujem obdiv tomuto skvelému dielu a ku všetkej tej náročnej práci, ktorá jeho vydaniu predchádzala. Vzniklo tak dielo, ktoré záujemca neodloží skôr, kým sa s ním dôkladne neoboznami.

prof. PhDr. Ján Grác, DrSc.